

De koningin en rector Cremers

Tijdens een van de excursies in het afgelopen seizoen werd mij gevraagd waarom het een ieder wel bekende Leverkruid (*Eupatorium cannabinum* L.) ook wel "Koninginnekruid" wordt genoemd. Ik moest toen het antwoord schuldig blijven maar belofte de vragenstelster het na te zoeken. Belofte maakt schuld en daarom wil ik bij deze mijn schuld aflossen, naar ik hoop tot tevredenheid van de vragenstelster en tot genoegen van andere lezers van dit Maandblad. Om te beginnen moet ik eigenlijk eerst vermelden dat de vraag in feite onjuist is. Leverkruid wordt al lang niet meer ook Koninginnekruid genoemd. Afgaande op zowel de nieuwste Flora van Nederland als op de Naamlijst van de Nederlandse plantesoorten (Wetenschappelijke Mededeling nr. 161 van de K.N.N.V.) zou de vraag moeten luiden waarom het Koninginnekruid met deze naam behept is óf waarom het ook wel Leverkruid genoemd wordt. Koninginnekruid is, afgaande op oudere flora's, al geruime tijd de officiële Nederlandse naam voor deze composit; "Leverkruid" wordt vermoedelijk omdat deze naam zo ingeburgerd is nog in de flora vermeld, naast het (vetgedrukte en daarmee iets officiëlers suggererend) "Koninginnekruid".

De vraag is hiermee echter nog niet beantwoord; de verwarring misschien zelfs vergroot.

De naam Koninginnekruid stond vroeger eigenlijk alleen genoteerd voor West-Friesland. Men was daar vroeger echter niet koningsgezinder dan elders in het land. Koninginnekruid blijkt niets anders te zijn dan een verbastering van het Duitse Kundigundekraut of Kunigundekraut. Deze naam was een eerbetoon aan keizerin Cunegonda, de echtgenote van Hendrik II (de Heilige) van Duitsland. Zij stichtte o.a. een Benedictinessenklooster en werd mede daarom na haar dood (in 1033) door paus Innocentius III in 1200 heilig verklaard. Eigenlijk was haar naam verbonden aan Gewone agrimonie (*Agrimonia eupatoria*). In de elfde eeuw is door de toen beroemde Arabische arts Ibn Sina - beter bekend als Avicenna - echter een vergissing gemaakt, waardoor de naam van keizerin Cunegonde tot in onze tijd verbonden zou blijven aan het Koninginne- of Leverkruid. Dodonaëus spreekt begin zeventiende eeuw in zijn Cruydt-boek echter nog over Bastardt-Agrimonie. Ik blijf het echter houden bij Leverkruid omdat tijdens excursies blijkt dat deze naam bij velen is ingeburgerd en omdat Koninginnekruid toch eigenlijk maar een wat vreemde "vertaling" is van Kunigundekraut. Dat planten (of dieren) een wetenschappelijke of volksnaam kregen waarin (bij wijze van eerbetoon) een persoonsnaam - in bovenstaande die van keizerin Cunegonde en niet die van "de koningin" - was verwerkt, is tot in deze eeuw niet ongebruikelijk.

Het Genootschap zal binnenkort ook bij wijze van eerbetoon een naam vastleggen. Niet gekoppeld aan een plant of dier maar aan een penning: de Rector Cremers Penning, die voor de eerste maal ter gelegenheid van het vijfenzeventig-jarig jubileum van ons Genootschap zal worden uitgereikt. Meer hierover (o.a. aan wie deze penning zal worden uitgereikt) zal te lezen zijn in de volgende (jubileum)-aflevering van het Maandblad.

Douwe Th. de Graaf

Verslagen van de maandelijkse bijeenkomsten

Te Heerlen op 9 september

Na het welkomstwoord van de voorzitter, de heer W. Bult, waarin hij speciaal oud-voorzitter C. van Geel en diens echtgenote begroette, liet de heer W. Simons een eiketakje rondgaan met kenmerken van zowel de Wintereik (*Quercus petraea*) - kortgesteelde vruchten - als van de Zomereik (*Q. robur*), de vorm van de bladeren. Geconcludeerd werd dat het hier een kruising tussen beide soorten betrof.

Aansluitend vertoonden enkele leden dia's. De heer Van Geel opende de rij met een aantal opnamen uit Zuid-Frankrijk, gemaakt tijdens een bezoek aan ons lid mevrouw T. Blankevoort in

Lauzerte. Het betrof onder meer een exemplaar van een Harlekijnorchis (*Orchis morio*), waarvan de bloeiwijze uit meerdere trossen bestond, *O. champagneuxii* en een bastaard van *O. morio* en *O. papilionacea*, met brede lip en fijne lijntekening. Ook werden getoond de Spinne-ophrys (*Ophrys sphegodes*) en zijn donkere variëteit *spiontensis*, alsmede de Vroege spinne-ophrys (*O. sphegodes litigiosa*).

Opmerkelijk groot was een exemplaar van de Statige orchis (*Dactylorhiza elata elata*): 145 cm. De serie werd besloten met het lichtbeeld van een vlinderachtig insect van het geslacht *Ascalaphidae*, verwant aan de Mierenleeuw.

Daarna liet de heer Austen enkele dia's zien van in een revalidatiecentrum in Noord-Brabant verzorgde Dassen (*Melis melis*).

De heer Adams vervolgde met vlin- ders en rupsen. We noemen het Landkaartje (*Araschnia levana*), Kleine vos (*Aglais urticae*), Koninginnepage (*Papilio machaon*) en een leuke serie-eirups-pop-vlinder van de Oranjetip (*Antiocharis cardamines*).

Tijdens de kringexcursie naar de Hohnbach in Neu-Moresnet waren de planten opgenomen die mevr. Vellen vertoonde: *Lunaria rediviva*, Bosgeelster (*Gagea lutea*), Gele anemoon (*Anemone ranunculoides*), Zinkviooltje (*Viola calaminaria*) en *Cochlearia officinalis alpina*.